Koncepce rozvoje Českého egyptologického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy na období od 1. 1. 2020 do 31. 12. 2022.

Autor: Doc. Jiří Janák, Th.D. (Český egyptologický ústav FF UK)

Předpoklady a východiska pro koncepci rozvoje

Od zahájení výuky egyptologie na Univerzitě Karlově v roce 1919 a především od založení Československého egyptologického ústavu v Praze a Káhiře v roce 1958 se egyptologické bádání a výuka staly nedílnou součástí Filozofické fakulty UK a egyptologický ústav jedním z jejích nejvýznamnějších pracovišť. Tuto pozici ústavu se podařilo udržet a prohlubovat všem jeho ředitelům, a je tedy důležité v jejich úsilí pokračovat. V roce stého výročí zahájení egyptologických přednášek na Univerzitě Karlově se Český egyptologický ústav FF UK (ČEgÚ) nachází na důležité křižovatce, která souvisí s personální změnou v jeho vedení.

Výjimečnost Českého egyptologického ústavu spočívá v širokém rozkročení nejen mezi různé aspekty egyptologického, historického, archeologického nebo jazykovědného bádání, ale především mezi základní pilíře jeho činnosti, kterými jsou výuka, teoretické bádání a terénní výzkum. Právě silný důraz na technicky, časově i materiálně náročný archeologický výzkum v Egyptě, který je zdrojem nových objevů a dat pro další výzkum a výuku v univerzitním prostředí, činí egyptologické pracoviště FF UK **více ústavem než klasickou katedrou**.

Profilové zaměření pracoviště a jeho rozkročení mezi „aktivity v Praze“ a „aktivity v terénu“ by nemělo být v dalších letech měněno. České prostředí nejspíš nikdy nebude uzpůsobeno pro model, který funguje například v Německu, kdy vedle sebe působí egyptologické katedry nebo semináře zaměřené na výuku a teoretické bádání a egyptologické archeologické ústavy, jejichž těžiště leží v terénním výzkumu. Rozpůlení a rozdrobení sil by v českém dotačním systému mohlo znamenat zánik obou pracovišť.

Změna ve vedení Českého egyptologického ústavu však představuje možnost, jak (alespoň částečně) **využít možností nabízených podvojným modelem ústav/katedra.** Egyptologický ústav se nyní nachází v situaci, kdy archeologické aktivity a další činnosti související s terénním výzkumem jsou v kompetenci vedoucího terénních prací v Egyptě (držitele archeologické koncese a řešitele hlavního archeologicky zaměřeného projektu), ale vedením Českého egyptologického ústavu jako takového bude pověřena jiná osoba.

Tuto situaci považuji nikoli za překážku, ale za možnost vybudovat v rámci ústavu a jeho působení na Filozofické fakultě UK efektivnější model práce, který by měl více zohlednit výuku nových studentů, školení doktorandů a užší zapojení ústavu do akademických aktivit FF při zachování stávající úrovně archeologické a badatelské činnosti.

Takto se snažím směřovat i předkládanou koncepci vývoje Českého egyptologického ústavu FF UK.

Současná situace

Český egyptologický ústav FF UK se nachází v poměrně dobré situaci, kdy se podařilo akreditovat magisterské a doktorské **studijní programy**, přičemž bakalářský studijní program je v procesu schvalování. Všechny studijní programy byly pečlivě připravovány s výhledem na další roky, ale jejich efektivitu a udržení vytyčené úrovně bude nutné neustále podporovat.

Výuka probíhá paralelně ve všech třech akreditovaných studijních programech, přičemž bakalářský studijní program se otvírá jednou za 2-3 roky, ale navazující magisterský přímo následuje po konci bakalářského, aby studenti měli možnost ve studiu pokračovat. Doktorský studijní program, který je akreditován v češtině a angličtině, je otevírán každoročně. Mimo to se pracovníci ČEgÚ zapojují do aktivit CDV, Univerzity 3. věku a Dětské univerzity FF UK.

V oblasti **archeologické činnosti** se aktivity ústavu soustřeďují především na čtyři oblasti lokality Abúsír (královské pohřebiště na severu, pohřebiště hodnostářů na jihu, šachtové pohřebiště na západě a oblast kolem tzv. abúsírského rybníka na východě přidělené koncese) a na terénní lokality zkoumané v Súdánu. Archeologický výzkum je v posledních letech prováděn silně mezioborově se zapojením externích specialistů.

V posledních letech se týmu Českého egyptologického ústavu podařilo získat **významné badatelské projekty**, ať už samostatně nebo s dalšími vědeckými partnery. Jedná se především o vnitro-univerzitní projekt PROGRES Q11 a dotační projekt MŠMT, které se zaměřují na archeologický výzkum v Egyptě a na následné zpracování získaných dat, jejich interpretaci a publikaci výsledků vědecké činnosti. Zástupci ČEgÚ se podílejí také na řešení fakultního projektu KREAS, kde se mimo jiné zabývají výzkumem vlivu migrace na vývoj společností ve starověku. Další granty na menší projekty se členům ústavu podařilo získat u GAČR, nadace NEURON i v zahraničí. Tyto projekty tak **zahrnují všechny aspekty egyptologického bádání**, které v Českém egyptologickém ústavu dlouhodobě probíhá: vedení archeologických výzkumů v Egyptě, výzkum historie Egypta, egyptského písma, jazyka a literatury, egyptské kultury, ekonomiky a vědy, bádání v oblasti egyptské státní ideologie, náboženství a myšlení, diplomacie a zahraničních vztahů, egyptského umění a technologií.

Výsledky vědecké práce týmu ČEgÚ i jeho jednotlivých členů **se daří průběžně publikovat** v prestižních vědeckých časopisech a domácích i zahraničních odborných monografiích, ale také prezentovat laické veřejnosti na výstavách a přednáškových cyklech. Český egyptologický ústav také připravuje vlastní odborný recenzovaný časopis *Pražské egyptologické studie* vydávaný FF UK v české a anglické verzi.

Priority rozvoje

- Vhledem k rozdělení kompetencí ve vedení archeologických činností ústavu a vedení ústavu jako takového bude kladen **důraz na spolupráci mezi ředitelem ústavu a vedoucím českého archeologického výzkumu v Egyptě**.

- V tomto ohledu bude muset dojít ke změnám v **dlouhodobém plánování archeologických aktivit** tak, aby při účasti členů ČEgÚ na terénních expedicích nemohlo dojít k narušení jejich pedagogických povinností nebo studijních povinností doktorandů.

- Právě v **soustředění doktorandů na jejich disertační práce** bude ležet těžiště zvýšení efektivity výukové a badatelské činnosti Českého egyptologického ústavu.

- Dále bude posílen **princip spolupráce** mezi jednotlivými pracovníky **a předávání zkušenosti** od starších kolegů k mladším, od školitelů k doktorandům, ať už formou spolu-výuky, spolu-autorství a spolu-vedení terénních prací.

- Nadále bude kladen silný důraz na **mezioborové bádání**, a to nejen formou najímání externích specialistů, ale především rozšířením vědeckého zaměření a formou podpory přímé spolupráce jednotlivých členů ČEgÚ s vědci z jiných oborů (kooperací v terénu, v bádání i v publikacích).

- Samozřejmostí je také **důraz na mezinárodní spolupráci** a podporu badatelských a studijních výjezdů do zahraniční a hostování zahraničních odborníků a studentů v Praze.

- V neposlední řadě dojde k **posílení koordinace akademických aktivit ČEgÚ** (přednáškové cykly, konference, workshopy, akce pro veřejnost atd.) s dalšími ústavy a katedrami FF UK, především s tematicky spřízněnými obory (archeologie, historie, srovnávací jazykověda, religionistika, předovýchodní studia), ale také s dalšími obory v rámci FF i celé UK.

- Důležitou součástí působení Českého egyptologického ústavu by měla být také tzv. **třetí role univerzity**, aby se ČEgÚ stal významným subjektem ve snaze zvyšovat vzdělanost a kulturní povědomí české společnosti na celostátní i místní úrovni, především ve školství, kultuře a v posílení občanské společnosti.

- Ačkoli **plnění publikačních výstupů** ve velké míře spadá pod autoritu řešitelů jednotlivých grantových projektů ČEgÚ, bude vedení ústavu plnění důsledně monitorovat a v součinnosti s jednotlivými řešiteli koordinovat další postup, pokud nebudou dokončovány včas.

Personální rozvoj

Personální zajištění akademických aktivit Českého egyptologického ústavu bude v následujících letech podstupovat **fázi změn a obnovy**. Několik pracovníků v tomto období dosáhne důchodového věku, nebo se v něm již nachází. Přestože se stále počítá s jejich zapojením do výuky, badatelské činnosti a archeologických prací v Egyptě, je nutné využít je především k předání svých znalostí a zkušeností na další generaci badatelů. Toho bude docíleno mimo jiné i tím, že se mladší pracovníci a doktorandi budou (pokud to bude možné) přímo zapojovat do akademických a vědeckých činností svých starších kolegů jako jejich spolu-přednášející, spolu-autoři a spolu-pracovníci při vedení výkopových prací. S touto „podvojností" se částečně počítalo již při sestavování žádostí o akreditace studijních programů.

V následujících třech letech budou zahájena nejméně **2 profesorská řízení**, zahájena či dokončena **nejméně 2 habilitační řízení** a obhajobou bude završeno studium **minimálně 3 doktorandů**, přičemž výhled do dalších dvou let počítá s dalšími alespoň dvěma až třemi úspěšně završenými doktorskými studii.

Velký **důraz bude kladen zvláště na přípravu doktorandů**, kteří již dnes představují důležitou část pracovního týmu ČEgÚ, a to jak v oblasti jejich školení (teoretickém i terénním), tak v důrazu na jejich soustředění na přípravu disertační práce. V tomto bodě bude vedení ústavu úzce spolupracovat s vedením fakulty a jejími orgány a komisemi, neboť nastolení harmonie mezi větší podporou doktorandů a větších nároků na ně kladených představuje problém celé fakulty. Zapojení doktorandů do terénního výzkumu a podpora jejich výjezdů do zahraničí bude i nadále patřit k velmi důležitým bodů přípravy studentů. Tyto aktivity však musí být vyváženy (v jistých případech dokonce podmíněny) přípravou jednotlivých částí disertační práce.

Pokud si jednotlivé grantové projekty nevyžádají jinou formu řešení, předpokládá se, že pracovní činnosti externích specialistů z jiných oborů budou hrazeny především formou služeb, nikoli přímým začleněním daného pracovníka do týmu ČEgÚ formou pracovní smlouvy. Tak dojde k **ustálení vnitřního pracovního týmu** Českého egyptologického ústavu, v němž bude pak možné lépe koordinovat spolupráci jednotlivých členů v oblasti výuky, bádání i terénního výzkumu. V organizaci aktivit ústavu by tak mohly vzniknout různé, vzájemně prostupné a spolupracující pracovní skupiny, jak je běžné například při řešení velkých mezinárodních projektů. **Při tvorbě nových větších grantových projektů** budou jejich autoři vyzváni, aby v případech, kdy je to možné, zvážili zapojení vlastního profesionálního projektového manažera, aby nezatěžovali administrativní aparát ústavu.

V letech 2020-2022 by bylo dobré navázat na starší osvědčenou tradici v **organizování jednodenních interních kolokvií/workshopů**, při kterých studenti (především doktorandi) a badatelé prezentovali svou aktuální akademickou činnost či vědecké problémy, s nimiž se při svém bádání potýkají. Vzhledem k dřívějším zkušenostem s nedostatkem času na jednotlivé přednášky by bylo vhodné uspořádat studentský a badatelský workshop odděleně, čímž vznikne větší prostor na vzájemnou interakci.

Velké podpory se dostane také aktivitám, které napomáhající prohlubování **zahraniční spolupráce a akademické výměny**, a to nejen formou výjezdu studentů a badatelů ČEgÚ do zahraniční, ale zvaním významných zahraničních hostů na FF UK, aby zde krátkodobě přednášeli, konzultovali se studenty nebo vedli část svého výzkumu. V tomto ohledu bude pokračovat úspěšné rozšiřování spolupráce a uzavírání nových dohod v rámci programů Erasmus+ a Kreditové mobility. Pro nejbližší roky je taková spolupráce již předjednána s významnými univerzitami v Británii, Španělsku, Německu, Belgii, Nizozemí, Egyptě a USA (Oxford, Swansea, Alcalá, Jaén, Würzburg, Tübingen, Heidelberg, Leuven, Leiden, Káhira, Providence).

Rozvoj pedagogické činnosti

Jak bylo uvedeno výše, **studijní programy** navazujícího magisterského studia a doktorského studia jsou **akreditovány** na dalších několik let, žádost o akreditaci bakalářského studia je ve finální části v procesu schvalování. Tento předpoklad pedagogické činnosti Českého egyptologického ústavu je tedy splněn. S ohledem na právě probíhající generační výměnu ve vědeckém a pedagogickém týmu ČEgÚ se však předpokládá, že **akreditace studijních programů bude postupně aktualizována** podle předpisů FF a UK. Počítá se se zachováním stávajícího systému vypisování přijímacího řízení, resp. otevírání bakalářského studia jednou za 2-3 roky. Navazující magisterské studium by také mělo stále přímo navazovat na konec bakalářského. Doktorské studium bude otevíráno každý rok. Nadále bude pokračovat podpora vyučování jednotlivých přednášek či celých akreditovaných programů v angličtině tak, aby výuka Českého egyptologického ústavu přilákala **více zahraničních studentů**, a to především do doktorského studijního programu nebo formou studijních pobytů v rámci programu Erasmus+.

Při sestavování jednotlivých přednášek a seminářů by měla být zdůrazněna možnost **vypsání dvou vyučujících pro jeden předmět**, a to z několika důvodů. Zaprvé se tento model, kdy v rámci výuky posluchače vede dvojice pedagogů, v minulosti osvědčil a měl u studentů příznivé ohlasy. Zadruhé umožní předávání znalostí a pedagogických dovedností ze zkušenějších přednášejících na jejich mladší kolegy a doktorandy. Zatřetí dojde k ustálení pedagogického týmu, kdy v případě absence jednoho z vyučujících může výuka stále probíhat podle stanoveného plánu. Posledně jmenovaný aspekt výuky odkazuje na jedno ze specifik pedagogické činnosti Českého egyptologického ústavu, neboť je nutné vždy počítat s možností, že pedagog bude v rámci akademického roku část času trávit na terénních expedicích v Egyptě. Proto bude kladen **velký důraz na koordinaci přípravy plánu archeologických aktivit s časovým harmonogramem výuky**, a to s dostatečným časovým předstihem. Navíc by bylo vhodné, aby při zdvojení pedagogického zajištění výuky byly (alespoň v případech, kdy je to možné) dvojice tvořeny tak, aby každý z přednášejících byl součástí jiného archeologického týmu. Tedy, aby se mohlo jen výjimečně stát, že se na terénních expedicích budou nacházet společně.

Školitelé doktorandů a vedoucí jejich disertačních prací budou vedeni k tomu, aby u svých studentů důsledně dbali na **soustředění na přípravu doktorské práce** a vědecké (či jiné akademické) aktivity související s jejím zaměřením před dalšími, byť pro činnost ústavu důležitými aktivitami, jakými jsou např. terénní výzkum, archivní činnost, podíl na technickém zabezpečení chodu ústavu atd. Všichni doktorandi (a v případech, kdy to bude časově a finančně možné, také studenti navazujícího magisterského studia) by se však měli aktivně účastnit na **praktických výukových stážích v terénu**, aby si osvojili dovednosti z oblasti archeologické práce v Egyptě, archeologické dokumentace, geoinformatiky atd.

Ve výuce na všech stupních bude u studentů (kromě důkladných znalostí oboru egyptologie) podporován také **široký mezioborový a kulturní rozhled**. Podle již akreditovaných programů bude výuka probíhat částečně v cizím jazyce (angličtině) a s nastavením standardů běžných na významných západoevropských univerzitách. Studenti, kteří obor úspěšně absolvují, tak budou moci najít uplatnění nejen v České republice, ale i v zahraničním akademickém prostředí. Podobně bude kladen **důraz na širší kontext, případně mezioborový přesah také při výběru témat** bakalářských, diplomových a disertačních prací. Stejně jako na úrovni zkušených badatelů ČEgÚ budou i studenti již v rámci výuky **motivováni ke spolupráci**, například formou přípravy seminárních prací a výstupů v menších či větších skupinách. V neposlední řadě se pedagogická činnost pracovníků Českého egyptologického ústavu zaměří také na **laickou veřejnost**, ať už tradičním podílem na přednáškách Univerzity třetího věku FF UK nebo Dětské univerzity FF UK, nebo samostatnými **přednáškami při různých vzdělávacích institucích nebo neziskových organizacích**. V tomto směru budou vedeni především doktorandi a mladí vědečtí pracovníci, u starších kolegů se tyto aktivity již dlouhodobě přepokládají.

Rozvoj vědecké, výzkumné a další tvůrčí činnosti

Výhled rozvoje vědecké činnosti Českého egyptologického ústavu na další 3 roky samozřejmě počítá především s **pokračováním archeologického výzkumu v Egyptě a Súdánu**, který by měl být časově rovnoměrně rozdělen mezi jednotlivé oblasti přidělené koncese (Abúsír sever, jih, východ, západ) se zohledněním aktuálního stavu výzkumu, nutnosti ochrany zkoumaných památek a stanoviska egyptského Ministerstva pro památky a místní Památkové správy.

Terénní činnost - ať půjde o archeologický výzkum samotný, sběr epigrafického materiálu, konzervaci předmětů a ochranu památek, geofyzikální průzkum nebo práci v terénních archivech – bude konzultována a koordinována s vedoucím českých archeologických aktivit v Egyptě a egyptským Ministerstvem pro památky. Předpokládá se také, že vzhledem k nutnosti pečlivého zpracování zkoumaného materiálu a zvyšující se finanční náročnosti terénních prací v Egyptě budou jednotlivé archeologické pracovní skupiny do svého programu **častěji zařazovat tzv. *study seasons***, během nichž se jednotliví badatelé budou věnovat zpracování materiálu, jeho archivaci a přípravě k publikaci.

V oblasti sekundárního a teoretického výzkumu budou na Českém egyptologickém ústavu nadále podporovány **všechny aspekty egyptologického bádání** od výzkumu staroegyptského prostředí, egyptských dějin a vývoje společnosti ve starověku, přes zaměření na hospodářství, administrativu, diplomacii, lékařství a vědu starého Egypta, až po umění, náboženství, myšlení, kulturu, jazyk, písemnictví, řemesla a užité technologie.

Bude nutné se se zaměřit na **přehodnocení dlouhodobě zavedených teorií**, z nichž některé se v posledních letech ukazují jako nedostatečné, možnosti využití moderních postupů a technologií ve výzkumu a archivaci dat (např. tzv. *digital humanities*), ale především na **širší kontext v rámci oboru egyptologie i mimo něj**. V tomto ohledu se předpokládá větší multidisciplinarita, těsnější spolupráce s dalšími obory na FF a UK a užší propojení výzkumu se stávajícími a novými mezinárodními partnery. Takové aktivity by měly vyústit nejen ve špičkový výzkum a kvalitní publikace (se zahraničními spoluautory), ale také v **podávání mezinárodních grantových projektů společně se zahraničními partnery**.

Samozřejmostí je **podpora pořádání významných mezinárodních konferencí a workshopů** s přímou organizační či finanční podporou z projektů Českého egyptologického ústavu, ať už jde o tradiční akce, jako jsou konference *Abusir and Saqqara*, *Crossroads* nebo *Egypt in the 1st Millennium BC*, nebo o nové badatelské i studentské konference zaměřené na různé aspekty egyptologie a studií týkajících se východního Středomoří ve starověku.

Přestože **plnění naplánovaným publikačních výstupů** spadá spíše pod autoritu řešitelů jednotlivých grantových projektů ČEgÚ, bude vedení ústavu plnění důsledně monitorovat a v součinnosti s jednotlivými řešiteli koordinovat další postup, pokud nebudou dokončovány včas.

Důraz však bude kladen také na jeden z tradičních pilířů působení ČEgÚ, kterým je **popularizace vědy a šíření zájmu o vzdělanost a kulturu k veřejnosti**. Badatelé, doktorandi, ale také studenti budou podporováni v popularizačních aktivitách, jakými jsou přednáškové cykly pro veřejnost, přednášky pro školy a veřejné instituce nebo publikace popularizačních textů. Předpokládá se také **prohloubení spolupráce s Národním muzeem v Praze (Náprstkovým muzeem)** a dalšími muzei v České republice.

Výhled dalších možných oblastí rozvoje

Nový přesah tradičního egyptologického bádání by mohl poskytnout zvýšený zájem o spolupráci s Českým egyptologickým ústavem, který v poslední době projevují **umělecké obory a instituce**. Šlo by například o spolupráci s Kreativním centrem FF, DAMU, FAMU, různými divadelními, filmovými a kreativními týmy. Z takové **spolupráce v oblasti tvůrčí činnosti** by mohla vzniknout díla či multimediální projekty, přibližující Egypt a Přední východ ve starověku nejen zajímavým uměleckým způsobem, ale také s ohledem na nejnovější egyptologické bádání.

Důležitým aspektem působení ČEgÚ, jehož činnost se tradičně těší velkému zájmu médií a veřejnosti, by se v budoucnu měla stát i tzv. **třetí role univerzity**. Univerzita Karlova jako celek je významným nositelem sociálního, ekonomického a kulturního rozvoje nejen v Praze, ale v celé České republice. Český egyptologický ústav by se tedy i na tomto poli měl více angažovat a měl by **být významným subjektem ve snaze akademické sféry zvyšovat vzdělanost a kulturní povědomí české společnosti**, ať už na celostátní nebo lokální úrovni, v rovině politické reprezentace, ale především ve školství a kultuře, zvláště pak podporou občanské společnosti.

Výhled rozvoj na další dva roky po skončení mandátu

Pokud se podaří nastolit **překládaný rozvoj kvality** práce a fungování Českého egyptologického ústavu, a to především ve výuce, přípravě doktorandů, koordinace a kooperace při řešení dílčích úkolů vědecké práce a jejích výstupů, což je při současné situaci a kvalitě kolektivu ČEgÚ naprosto reálné, bude další **rozvoj probíhat převážně v oblasti kvantity**. V dalších dvou letech by tak mělo dojít k úspěšnému završení dalších alespoň 3 doktorských prací, obnově akreditací podle nastolených kritérií, získání nových grantových projektů (se zahraničními partnery) a navýšení počtu a efektivity studentské a badatelské výměny s významnými zahraničními univerzitami.